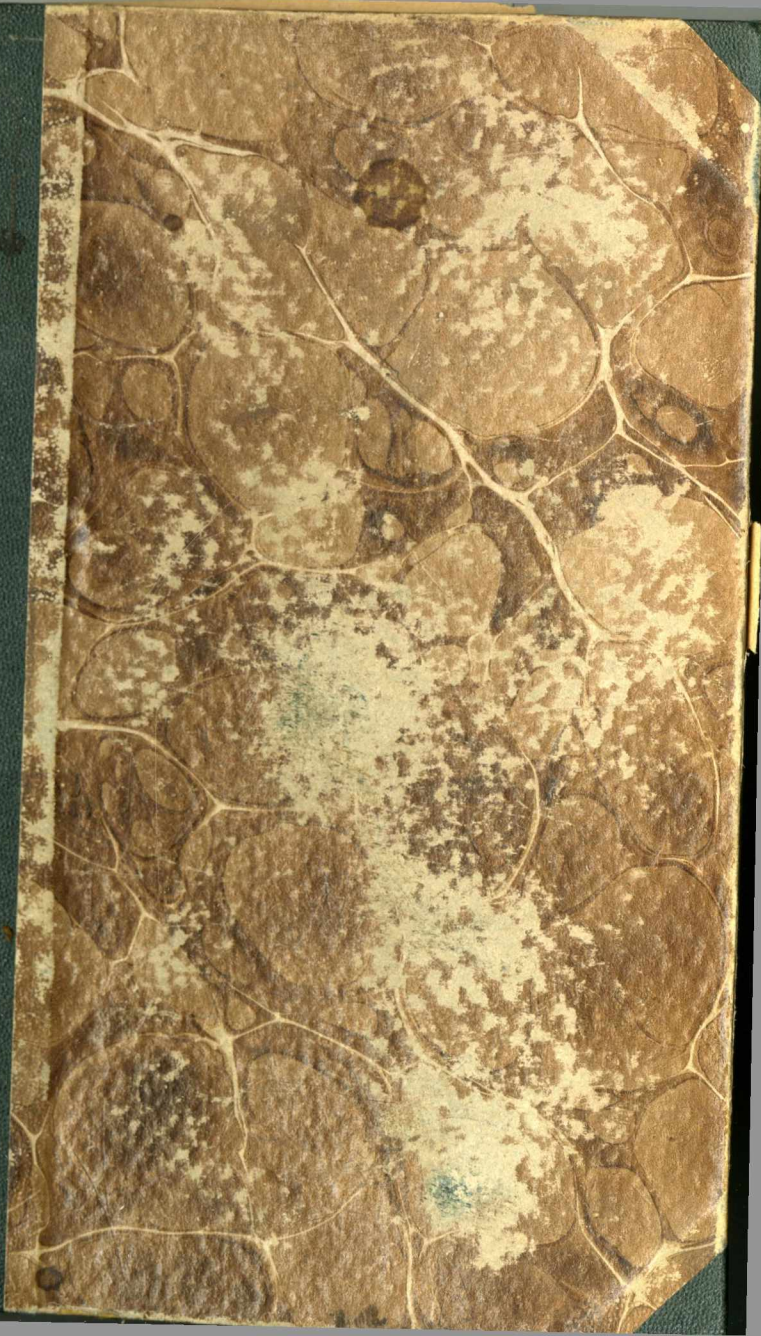

Politikai
röpiratok.

90.

90
695

ÉSZREVÉTELEK

A M. BELÜGYMINISZTERIUM ÁLTAL

ELŐTERJESZTETT

TÖRVÉNYJAVASLATRÓL,

A

TÖRVÉNYHATÓSÁGOK RENDEZÉSÉT

ILLETŐLEG.

A PESTI „EGYENLŐSÉGI KÖR” VÁROSI SZAKOSZTÁLYÁNAK
MEGBIZÁSÁBÓL ÖSSZEÁLLITOTTA

✓ SZENTKIRÁLYI MÓR.

7

PEST.

AZ „ATHENAEUM” KIADÁSA.

1870.

LIL F52 00565120

DE BALLAGI GÉZA.

A köztörvényhatóságok rendezéséről.

Ha nem egy formulázott törvényjavaslattal állanánk szemben, mely legközelebb az országgyűlés tanácskozása alá lesz terjesztendő, hanem csak azon elvekkel lenne dolgunk, melyek a törvényhatóságok rendezésének alapjául szolgálnak, mellőzhetnénk két kérdést, melyet jelenleg kikerülnünk nem lehet, és ezen kérdések egyike magát a szöveget, vagyis a törvényjavaslat oeconomiáját, másika pedig azon hézagoakat illeti, melyeket a törvényben sajnálattal tapasztalunk.

Megismerjük mi egy oly mű nehézségeit, mely az országban létező törvényhatóságok általános és ugyanazon egy szabásu rendezését célozza; sőt azon különbségek miatt, melyek az egyes törvényhatóságok belviszonyai között léteznek, és melyeket, mert az életből fejlődtek ki, egy tollvonással eltörölni nem lehet; egy ily művet csaknem a gyakorlati lehetetlenségek közé soroljuk: és épen azért óhajtottuk volna, hogy ezen különbözőségek mint tények felderítése végett a törvény alkotását egy országos enquete előzze meg, mely által minden különemű törvényhatóságokból, megyékből, városokból, kerületekből külön egyének meghívván, sőt mindenki, ha bármi kérdésre felvilágosítást adni kíván, meghallgattatván, a törvénynek lehető legczélszerűbb szerkezet szereztethessék. —

Ez eddig nem történt; az ország a rendezési törvény megalkotásáért nyugtalanul várja, kíváltk a szabad király városokban, melyekben az 1848. XXIII. törvény alapján célba vett tisztújítások betiltattak; — ezen utra tehát, mely sok időt, és talán az egyes törvényhatóságoknak, mint testületeknek is meghallgatását igényelné, most már, bár utólagosan visszatérni alig lehet: de azért az egyes, különmemű törvényhatóságok között létező lényeges különbségek, nem ismeretlenek, a törvény szövegezését tehát ezekhez alkalmazni magának a törvénynek, hogy világos és könnyen érthető legyen érdeke kívánja. Különösen érvényesnek tartjuk ezen észrevételünket a királyi városokra vonatkozólag; melyek mint nem egyedül törvényhatóságok, hanem egyszersmind községek is, a megyéktől sok részben különböznek.

E szempontból indulva, kívánatosnak tartanók, hogy a törvény, ha nem külön értekezik is mindenik sajátmemű törvényhatóságról, legalább két részre osztassék, melyek közül az első, az általános, ugmint a törvényhatóságok lényeges attributióira; a második, fejezetenkint, az egyes különmemű törvényhatóságok sajátosságos viszonyaira vonatkozó intézkedéseket tartalmazná.

Azon hézagokat, melyeket a törvényben tapasztalni vélünk: alkalmilag, általános szempontok alá sorozott észrevételeinkkel együtt fogjuk tisztelettel előterjeszteni; megjegyezzük azonban itt egyszer mindenkorra, hogy csupán a szabad királyi városok viszonyaira szoritkozunk.

Nem titkolhatjuk, hogy a törvényjavaslatnak futólagos átolvasása alkalmával sajtóságos-érzelem lepett meg. Midőn azt véltük tapasztalni, hogy abban két ellenkező és ugyanazon egy téren össze nem férő elv küzd egymással, ugymint az egyéni és a testületi, az az törvényhatósági kormányzat rendszere; és még inkább megerősödünk ezen nézetben, midőn a főispán és polgármester hivatalos hatásköréről szóló IV. fejezet részleteit tüzetes figyelemre vettük.

Eddig a polgármester nem hajtott végre semmit; a tanács volt a végrehajtó tényező, a polgármester csak oly eljárásokat teljesített, melyeket mint halasztást nem szenvedőket, a váltótörvény, a sajtótörvény, az esküdtbiróság alakítását szervező rendelet, reá parancsolt; ezeken kívül egyszerű kézbesítéseket tétetett, melyek idegen hatóságoktól érkeztek, de jegyzőkönyvét a tanácsnak mutatta be, és intézkedései ott vizsgáltattak át; a tanács tehát fölötte ellenörködött, most a d) pont szerint ő hajtja végre a kormány rendeleteit. A tanács eleibe ezek nem kerülnek, sőt nem is kerülhetnek; mert a végrehajtás egyenesen a polgármester kötelessége lévén, azokat a tanács eleibe vezetni nem is szabad; a törvényhatóság tehát feldaraboltatik: egyfelől a polgármester áll, mint a központi kormány tényezője a főispán kezében; másfelől áll a tanács és közgyűlés, mint törvényhatósági tényezők.

Ha még ezekhez vesszük, hogy a főispán a tisztviselők ellen vizsgálatot rendel, azokat felfüggeszti, a felfüggesztetteket helyettesek által pótolja, sőt az 54. szakasz esetében a tisztviselőkkel közvetlenül is rendelkezhetik: világos,

hogy a törvényhatóság mint testület nem létezik többé.

Van ugyan említés a tanácsról is, de ennek hatásköre nincs körülírva, hanem a belügyminiszter által helybenhagyandó szabályra bízatik; és tehát meglehet, hogy nevének megfelelően tisztán tanácsadó testületté fog válni, a szerint, mint a személyi vagy törvényhatósági rendszer jut tulnyomólag érvényre.

És már csak ezekből is, úgy véljük, eléggé világos, hogy a törvény két elv között habozik, egyiket sem alkalmazva következetesen, és ezen következetlenség miatt a gyakorlati életben számtalan, a közigazgatásra nézve káros összeütközések magvát rejti magában.

Miután a törvényhatóságoknak mint testületeknek követválasztási és utasítási joga 1848-ban megszűnt, miután a biráskodás országossá tétetett, ezeknél fogva állásuk a kormányhatalom irányában máris lényegesen változott; egy országos rendőrség alakítása, mely pedig a közigazgatási teendők legalább felét foglalja magában, készülöben van; hogy ily körülmények között marad-e még elég életképesség azon testületekben, melyek eddig törvényhatóságok voltak, nem tudjuk; de nézetünk szerint csak választani lehet, és nincs középut a személyi és testületi kormányrendszer között, ez utóbbi esetben a testületet alakító egyének szoros felelőssége mellett.

Ha tehát az országgyűlés a hirlapok útján nyilvánuló közvélemény hangulatát követve, hajlandó volna nevezetes concessiókra a személyi kormányrendszer irányában: akkor meghagyva a városoknál felügyelése mellett a községi vagyon kezelését, a községi budget meg-

állapítását, a zárszámadások megvizsgálását és a petitionális jogot; a bizottsági tagok és tisztviselők választását; meghagyva a közgyűléseknek ellenőrködési és intézkedési jogát a város magán-ügyeiben; szervezheti a volt törvényhatóságokat mint közigazgatási testületeket az egyéni kormányzat alapján; a közigazgatást egy kézbe és egy felelősség alatt központosíthatja, mely kéz ámbár választott, de feltétlen organuma lesz a kormányhatalomnak és nem lehetnek competentionális összeütközések; ha pedig ellenkezőleg a multtal, rögtön szakasztani nem kíván, hanem a törvényhatósági, azaz testületi rendszerrel még kísérletet akar tenni: tegye ezt szintén feltétlenül azon hatáskörre nézve, mely ezen testületeknek fenhagyatik, és ha majd időjárástával a tapasztalás fogja bebizonyítani, hogy minden szabályozás mellett is a törvényhatóságok túl vannak szárnyalva, hogy a rendszer életképességét elvesztette, akkor is lesz ideje áttérni a másik rendszerre; de a két elv oly vegyülete, melyben a tisztviselő nem mint testületi tag, hanem mint egyén, a kormányhatalom, és a hatóság közé állíttatik, kettős határozatlan felelősséggel, melyben a kormányhatalom a törvényhatóság ügyeibe a felügyelési jog korlátlanágánál fogva minden pillanatban döntőleg beleavatkozhatik, melyben a sértett törvényhatósági integritás orvoslása oly felette nehéz, nem tartható és nem vezethet máshová, mint folytonos ingadozásokon keresztül, a közigazgatás kiszámíthatlan kárával, attól épen ellentétes célhoz, melyet a törvényjavaslat bevallott szándoka szerint elérni akar.

Ugy hiszszük, hogy azon észrevételeink sorai-
ban, melyeket Pestvárosa bizottmányának a vá-

ros rendezésére vonatkozó munkálata fonalán előterjesztettünk, eléggé bebizonyítottuk, hogy a törvényhatósági rendszer a kormányhatalom iránti felelősséggel megegyeztethető ezen oknál fogva és mivel maga a törvényjavaslat a köztörvényhatóságok rendezéséről szól, czime által tehát azon czélt fejezi ki, hogy megmaradjanak: mi is további észrevételeinket követve, a törvényjavaslat fejezeteinek sorát egyedül ezen irányban fogjuk megtenni.

I. FEJEZET.

A törvényhatósági hatásköréről.

Ha a kormányhatalom erélyes actióját, melyet a törvényhatóságok által a közigazgatási téren gyakorol, biztosítani akarjuk, más részről biztosítanunk kell a törvényhatósági jogok integritását is.

Erre csak két mód létezik :

- a) egyik elméleti ; ha a kormányhatalom felügyelési joga nem lesz korlátlan, hanem határozott módon körülíratik ;
- b) a másik gyakorlati ; hogy saját jogkörének integritása fölött maga a törvényhatóság őrkdjék.

A törvényjavaslat — nézetünk szerint — mind a két tekintetben hiányosnak látszik.

Az a) pontot illetőleg nem említi ugyan a törvényjavaslat a felsőbb felügyelési jogot világosan, de épen azért hatalomkörét sem szabályozza ; homályos marad tehát, ha vajjon azon esetben is, mindön a törvényhatóságnak saját belügyeire vonatkozó intézkedései sem a törvényvel, sem a hatályban levő kormányi szabály-

rendeletekkel nem ellenkeznek, a kormányhatalom jogában áll-e módosítani vagy megsemmisíteni a bármi úton felülvizsgálat alá kerülő határozatokat vagy törvényhatósági szabályokat; sőt a 4-dik és 7-dik §. ellenkezőt látszik tanusítani, mert, ámbár csak egyes felek felfolyamodása következtében, a végleges határozást korlátlanul a kormányhatalomra ruházza. Ha még ehhez azt vesszük, hogy azon ügyek, melyek a törvényhatóság belviszonyaira vonatkoznak, sem részletezve, sem az önkormányzat határai általánosan fogalmazva nincsenek; ha azt vesszük, hogy a 6-dik §. szerint létezhetnek és hozhatnak oly szabályok is, melyek a törvényhatóság területén tulterjednek és mintegy országos érdekűek: ezen határozatlanság előre láthatólag számtalan összeütközésekre fog a közéletben alkalmat szolgáltatni, és pedig annyival inkább, minthogy a második szakasz általánosságban feljogosítani látszik a törvényhatóságot, hogy önkormányzati jogainál fogva elintézés alá eső saját belügyeire nézve intézkedhessék és intézkedéseit végre is hajthassa, a kormányhatalom előleges felügyelésének fentartása nélkül, mely felügyelés a 3-dik és 7-dik §§-ban csak kivételes esetekre tartatik fenn.

Megjegyezzük azonban világosan, hogy az egyes felek között forgó, és nem a várost egészben, mint közönséget érdeklő közigazgatási kérdésekre fentebbi észrevételeink nem vonatkoznak, mert ezekre nézve kell felülvizsgálatnak létezni, és ez az illető miniszteriumon kívül más nem lehet; és hogy a 4-ik §. idézésére csak azon kifejezés: „kihirdettetnek“ adott alkalmat, mely kifejezés egyéni controversus ügyekben hozott halasztásokról használtatni nem szokott.

Átmegyünk a b) pontra, azon kérdésre: mi csoda biztosítást nyújt a törvényjavaslat a törvényhatósági jogkör épségben tartásának megvédését illetőleg?

E téren következő intézkedésekkel találkozunk:

A 17. §. teljesen kielégítő szabályt tartalmaz a törvényhatósági felirhatás jogának körülírására nézve elméletileg; de mivel ez 58. §. illetőleg a 63-dik §-ra vonatkozik, alkalmazásilag egyedül ezekkel, és a IV. fejezetben foglalt intézkedésekkel egyetemben jöhet bírálatalá. Ezekben következők foglaltatnak:

63. c) A kormányrendeletek végrehajtója, a polgármester, átveszi a városhoz intézett kormányrendeleteket, és 63. d) végrehajtja azon kötelezettségek mellett, melyeket a jelen törvény 58 §. d), e), k) pontja az alispánra ruház. 58. §. d) Ha valamely rendeletet törvénybe ütközőnek, vagy a helyi viszonyok között károsnak vagy épen kivihetetlennek vél: jelentést tesz 24 óra alatt a főispánnak, vagy távollétében felir az illető miniszterhez. 58. §. e) végrehajtja a kormány azon rendeleteit, melyek a 17. §. szerint azonnal és feltétlenül végrehajtandók.— 58. k) Rendelkezik e célra a törvényhatósági tisztviselőkkel, és azokat esetleg felfüggesztheti.

Az 52. §. pedig a főispánokat illetőleg következőket tartalmaz:

d) vizsgálatot rendel a hanyag, vétkes tisztviselő ellen, és ezt a vizsgálat tartamára felfüggeszti.

55. §. A főispán a nem engedelmeskedő tisztviselőt tiszti kereset alá foghatja, hivatalától felfüggesztheti, és helyébe mást nevezhet ki.

Világos ezekből, hogy a törvényhatósági jogok feletti örökös terhe egyedül a polgármester személyére nehezedik, és a főispán jóakaratától függ.

Mondatik ugyan a 17 dik §-ban, hogy a törvényhatóság felirhat a rendelet végrehajtása előtt is, de miután a végrendeletek végrehajtása egyenesen a polgármester kötelessége, végrehajtás előtt a közgyűlés eleibe csak oly rendeletek kerülhetnek, melyeket a polgármester és főispán egyetértőleg törvénybe ütközőknek, vagy a helyi viszonyok miatt czélszerűtleneknek fognak találni.

Részünkről ugyan közjogi tekintetben elegendőnek tartjuk az utólagos felírást is, mert az alkotmány felett örökös, a sérelmekért a törvénynek elégtételt szerezni az országgyűlés feladata, de törvényhatósági és közigazgatási kérdésekben, kivált midőn helyi viszonyoknál fogva czélszerűtlenség vagy kivihetetlenség esete forog fenn, az utólagos felírás késő és haszontalan; az előleges felírási jogot tehát a törvényhatóság részére gyakorlatilag is, nemcsak elvileg biztossá tenni kívánjuk; a mi pedig azon tisztviselőt illeti, ki a törvényhatósági jogkör felett örökös köteles, annak állása oly ellenkező hatályok működésének tétetik ki, melyek között a feltett czélnek megfelelni ez egyáltalán fogva nem képes, sőt egyénileg minden tekintetben veszélyeztetve van.

Tegyük fel például, hogy érkezik egy rendelet, mely a polgármester nézete szerint a törvényhatóság jogkörét sérti; jelentést tesz tehát a főispánnak, de ez azon nézetben van, hogy a 17. §. szerint csak oly rendeletek irányában lehet előleges felírni, melyek vagy törvényt sértenek,

vagy a helyi viszonyok miatt czélszerűtlenek; megparancsolja tehát a polgármesternek, hogy a vett rendeletet azonnal hajtsa végre. Mi tör; ténik ekkor? Ha a polgármester saját nézetéhez ragaszkodik, a főispán őt fel fogja függeszteni, ezután tessék neki panaszkodni a kormánykörökben; a hatalom természetében fekszik, hogy saját eszközeit támogassa, egy ily főispánilag felfüggesztett tisztviselő tehát örökre el van temetve. Még ez azonban csak az ő baja: hanem ezután nagyobb baj következik, mert a főispán a felfüggesztett polgármester helyettesítése végett az 53. §. g) pontja szerint tisztujtó széket kénytelen tartani, és ha a bizottmány a felfüggesztésre okot szolgáltató ügy felett a volt polgármesterrel egyező nézetben van, a főispán a tisztujtó szék ellenséges indulatával fog találkozni; ily összeütközés, kivált ha gyakrabban ismételtetik, csak a törvényhatóságok megsemmisítésére vezethet, de oly crisisek között, melyeket pedig elkerülni érdekünkben áll. Ha ellenben a polgármester engedve a főispán meghagyásának, végrehajtja a kérdéses rendeletet és a közgyűlés véleménye ellene nyilatkozik, akkor állása a városi közigazgatás élén, a közérdek csorbitása nélkül tarthatlanná válik és ismét uj összeütközéseket szül, melyek utóvégre is a fentebb említetteknel egyebet nem eredményezhetnek.

Hogy a felhozott példához hasonló esetek nem tartoznak a lehetetlenek közé, úgy hiszszük, tagadni senki nem fogja; avagy oly világosak-e törvényeink, és azoknak egyes kifejezései oly határozottak-e, hogy minden kétségnek még árnyékát is eloszlatnák? és a felhozott példa pedig a szelidebbek közül vétetett, mert feltételezi, hogy valódi meggyőződés ellenkez-

meggyőződéssel találkozik; azon eseteket nem is említjük, midőn egyik-másik főispán netalán azon véleményben, hogy érdemeket szerez, minden látszólagos alkalmat felkeres hatalmi terjeszkedésre.

Nem bizalmatlanság mondatja velünk ezen szavakat, hanem az emberi gyarlóságoknak, hiúságoknak, és szenvedélyeknek tekintetbe vétele és azon erős meggyőződés, hogy oly határozatlan és kétséges intézkedések, mint azok, melyeket említettünk, jó gyümölcsöket nem teremhetnek.

A felelősség nem függesztethetik fel véleménytől valamely tény felett, és csakis határozott, kétségbe nem vonható tények alapján vállaltathatik el; — ily tény nem lehet a főispán parancsolatja, — mint az 55. §. határozatlan kifejezései gyaníttatni engedik, — hanem csupán a kormány közvetlen rendelete. — A felirási jogot, legyen az előleges vagy utólagos, nem gyakorolhatja a polgármester a főispán tetszése szerint, ezt gyakorolni magának a törvényhatóságnak kell, és ezért valamely kormányrendeletnek a közgyűlés elébe terjesztése nem lehet engedetlenségi vétek. — A végrehajtást a tanácsnak kell kezelni, és a 17. §. esetében csakis a tanács tagjai, mint ilyenek vehetők felelősség alá, azon módozat szerint, mint azt Pestváros bizottmányának a városi rendezés tárgyában készült munkálata fonalán előadtuk. A törvényhatóság integritása fölött nem örködhetik egy gyenge nádszál, mely akár jobbra, akár balra hajtassék, mindig eltörik, hanem a törvényhatóság maga.

Lennének még az 1. fejezet egyes szakaszaira is részletes észrevételeink, mint például: hogy

a 4-ik szakaszban nincs megmondva, mely határozatok felelbezzhetők birtokon belül, s kiterjed-e ezen birtokon belőli felelbezzhetés a 7-ik §-ra is.

Hogy az árvaszék elnöke a tiszti ügyész, ki törvényes kérdésekben jogtanácsadó, és a törvényszékek előtt az árvák ügyének védője, elnök semmi esetre nem lehet, mert épen felette és eljárása felett az árvaszéknek kell ellenőrködni, neki pedig az árvaszék meghagyásait teljesíteni;

hogy a szabályszerű hirdetés módja kivált ha országsszerte történik (6. §.) nincs körülírva;

hogy a költség-előirányzatról, a zárszámláról, annak átvizsgálásáról és a kezelő tisztviselők felmentéséről alig van néhány szóval említés;

hogy azon igazoló bizottmány, mely elébe az egyes polgárok a költségvetésre és zárszámlára vonatkozó észrevételeket beadhatják, csak említve van, és több efféle.

De ezen észrevételek mind vagy a szövegezést, vagy a törvény szoros összefüggését érdeklik, és a törvényjavaslatnak átdolgozása nélkül nem lennének érvényesíthetők; nekünk pedig egy új törvényjavaslat kidolgozása, szemben azzal, mely előttünk fekszik, hivatásunk nem lehet.

Es ezzel bevégeztük volna a törvényjavaslat első fejezetére vonatkozó észrevételeket, hanem egy általános állításnak felvilágosítása még hátra van; azt mondtuk, hogy a törvényhatósági jogkör sértéseinek orvoslása felette nehéz, és ezt még igazolnunk kell.

Tegyük fel, hogy egy, a törvényhatósági jogkör integritását sértő rendelet a 17. §. értelmében végrehajlása után az országgyűlés elé

kerül, az illető miniszter pedig, vagy talán épen az összes miniszterium, eljárásának helyeslését tárczája megtartásának feltételéül tüzi ki, legyen bár a panasz a törvényhatóság részéről legjogosabb, legtörvényesebb: mi történik ekkor? A miniszterium legalább rendszerint többséggel bír az országgyűléseken, ezen többségek általános oly elvek alapján alakulnak, melyek a miniszterium politikáját lényegben, és az egész ország viszonyaira vonatkozólag helyeslik; a miniszterium vagy tárcza változását tehát az országra nézve károsnak, sőt esetleg veszélyesnek is tekinthetik. A politikában nem azon elv szerint szoktunk eljárni, legalább eljárásunk nem lenne észszerű, mely így hangzik: „fiat justitia et pereat mundus,” hanem exigenciák szerint. Lehet-e reményleni ily körülmények között, hogy a törvényhatóságok integritása biztosítva van? lehet-e reményleni, hogy az egyes résznek sérelme az egésznek érdeke ellenében fel nem áldoztatik? Ezt érdemes lenne fontolóra venni, és a törvényhatóságok panaszainak elintézését akkép rendezni, hogy azokból tárcza-kérdések soha ne válhassanak.

II. FEJEZET.

A törvényhatósági bizottságról.

A választások eredménye a választási törvény től feltételeztetik, hogy az 1848. V. törvény, mely az országgyűlési képviselők választásáról szól, hiányos közbeszéd tárgya.

Ezen törvénynek egyik hiánya: a születési és vagyoni képesség egy vonalba állítása. Eddig az 1848. XXIII. törvény 6. szakasza szerint

a városi választásokra ki nem terjedett; — de másik hiánya, ugymint az értéki képesség határozatlansága, a városi szintén úgy, mint minden egyéb választásoknál érezhető volt. Egyébiránt a választási törvény nem egyedül ezen irányban bír a választások általi alakulásokra általános befolyással, hanem általa feltételeztetik a választási rendszer is, hogy közvetlen vagy közvetett legyen-e?

Midőn tehát egyrésről, — nézetünk szerint, a helyeslést megtagadni az előttünk fekvő törvényjavaslat azon intézkedésétől nem lehet, mely szerint az, a ki országgyűlési képviselőt választ, egyszersmind a városi választásra is feljogosíttassék: úgy másrésről kifejezést kell adnunk azon nézetnek, hogy a törvényhatóság mint testület választások általi alakításának egyenesen a vál. törvény képezi alapját, hogy tehát az 1848. V-dik törvénynek átvizsgálása nélkül az idevágó kérdések végleges megoldása alig legyőzhető nehézségekkel jár.

Hogy a bizottmányi tagoknak (nálunk ezeket városi képviselőknek hívják) megválasztása csak közvetlenül vétethetik fogamatba, ez kérdés soha nem lehet, bármiként legyen a választási törvény megalkotva; ellenben egy másik, nagyfonságú kérdés támad azokra nézve, kik mint legtöbb adót fizetők, a 20. §. szerint, már csupán mint ilyenek, választás nélkül tagjai a városi bizottságnak, és ezen kérdés megoldására a választási törvény lényeges befolyást gyakorol.

Megyeinkben, hol a jogegyenlőségnél fogva 1848. után oly tényezők is jutottak érvényre, melyek az előbbi egyedüli megyei elemmel ellentétesek voltak, ezen intézkedés teljes jogosultsággal bír a nagyobb birtok érdekében; de

városokban ilynemű ellentétek nem léteztek és nem is léteznek; úgy látszik tehát, hogy a bizottmányi tagok között különbséget tenni, a választást illetőleg semmi ok fenn nem forog.

És mégis vannak tekintetek, az ellenkező vélemény mellett érvényesíthetők.

Tapasztalás dolga, hogy a választó magára hagyatva, azon körből választ, mely hozzá legközelebb áll; a nagyobb birtok tehát, mely távolabb esik a választók tömegétől, veszélyben látszik forogni, hogy nem talál azon sympathiákra, melyek nélkül, méltán igényelhető politikai hatáskörhöz választás útján nem juthat; méltán igényelhető pedig ily hatáskör a nagyvagyonra nézve városokban azért, mert épen itt nagy vagyont akár szerezni, akár megtartani csak ipar vagy kereskedés útján, tehát csak a közönségesnél magasabbra emelkedett értelmességgel lehet. Ha már azon választásokat, melyek itt Pesten 1848, 1861. és 1867. években történtek, e szempontból tekintjük, nem lehet ugyan tagadni, hogy az 1848. 23. t. cz. 6. §. szerinti képesítések mellett a nagy vagyon és az értelmesség nem mellőztettek, de hogy ez az 1848. V. törvény mellett tovább is így marad-e, határozottan állítani nem merjük, kívált ha a választási kerületek oly aprókra daraboltatnak el, mint a 25. §. kívánja, mely eldarabolásnál fogva a választó épen azon szűk körbe szoríttatik vissza, melyből pedig a választás alkalmával ki kellene emelkednie. Azon kérdésre tehát, felesleges lesz-e a nem-választott képviselők eszméjét a városokra is kiterjeszteni? legalább feltétlenül tagadólag válaszolni nem lehet. Annyi azonban mindenesetre kétségtelen, hogy ha az országgyűlés a nem-választott bizottmányi

tagok eszméjét elfogadná, azon arány, mely ezek és a választott képviselők között a 20. §-ban megállapittatik, különösen a városokra nézve téves és legalább is az összes szám egy negyedére leszállítandó volna. E szerint Pesten eddig 300 választott képviselő vagy 3 bizottmányi tag levén, ha e szám még 100 nem választottak által szaporíttatnék, a választandók száma nem apadna, a törvény e részbeni rendeletének életbe léptetése tehát kevesebb ellen-szenvvel találkozónék.

Vissza kell itt még egyszer térnünk a 20. §-ra, melyet czélszerűnek nemcsak a fentebbi oknál fogva nem tarthatunk, hanem azért sem, mert a bizottmányi tagoknak kerületenkint választása feltételezi, hogy a kerületek saját kebelükből választszanak, különben a választás maga, hogy végeredményre jusson, temérdek nehézségekkel jár. E szerint ha ugyanazon egyént több kerületben választatik meg, vagy új választás eszközözendő, vagy a kerület képviselő, illetőleg bizottmányi tag nélkül marad ; mert a 32. szakasz ily esetben csak a választott aptioját rendeli el, de az aptio által támadott hézagnak pótagok által leendő betöltéséről nem intézkedik. Mindenesetre azonban elegendőnek tartanánk kivált városokban, hogy az országgyűlési képviselőkre nézve alakított választókerületek, a városi bizottmány tagjainak választására nézve is megtartassanak.

Épen ezen szemponiból, és hogy a 31. §-ban felhozott eset se fordulhasson elő, szükségesnek látnánk, hogy a legtöbb adót fizetőknek, mint nem választott bizottmányi tagoknak névsora a választókkal kerületenként eleve közöltetnék is, mert ha csakugyan elfogadtatik a bi-

zottmányi tagságnak ilynemű qualificatiója, a vagyoni scálán határozatlan fokig lefelé siklani nem lehet; különben a választások eredménye miatt megtörténhetnék, hogy a legtöbb adót fizetők osztálya vagy legalább nagy része nevének éppen nem felelne meg, ha a nem választottakat oly egyének által kellene pótolni, kik a választottnál kevesebb adót fizetnek.

Azon ok, melyet imént említettünk, harczol a 24. §. ellen is, melyből azt lehet következtetni, hogy a legtöbb adót fizetők sorrendébe csak azok vétetnek fel, kik a 23. §. kedvezményét igénybe venni kívánják; mi ezen kedvezményt egyszersmind kötelességnek tartjuk, mely alól magát helyes és törvényileg körülírandó okok nélkül senki nem vonhatja ki, és ezt is csak lemondás útján a bizottmányi testület megállapítása után tartandó első közgyűlésben vélnénk engedhetőknek.

Volnának e fejezetre nézve is még egyéb észrevételeink; például:

hogy azon kérdés, vajjon a 22. §. által említett igazolási választmány évenként ad hoc választassék-e, vagy az egész 6 évi cyclosra, mint a képviselők azon kifejezés által, „állandó“ nincs elég világosan eldöntve;

hogy nem csak a képviselők, hanem a tisztviselők is a törvényhatósághoz tartoznak, és hogy a törvényhatóság azon jogait és kötelességeit, melyekkel rész szerint az önkormányzat, rész szerint a végrehajtás körében bír, nem csak a tisztviselők által, hanem egyszersmind a közgyűléseken a tanács és állandó szakbizottmányok által is gyakorolja. A 2-ik §-ban vannak ugyan a törvényhatóság közegei a végrehajtásra vonatkozólag általánosan megemlítve; de ily általános

megemlítés nem elég, hogy a törvényhatóság egész totalitásában construálva legyen;

hogy a választás mechanizmusa, a tisztviselők választását is ideértve, külön fejezetbe lett volna foglalandó, itt pedig csupán a bizottmány-nak alkatrészei, a tisztviselők különböző categoriái és a bizottmányi tagok jogai és kötelességei említendők meg;

hogy a választás körüli eljárást részletesebben ohajtottuk volna tárgyalatni; vagy pedig egyszerűen hivatkozni az 1848. V. törvényre, mely részletesebb.

De mindezeknek előterjesztését és indokolását mellőzzük ugyanazon okoknál fogva, melyeket az első fejezetre vonatkozólag elmondottunk.

III. FEJEZET.

A közgyűlésről.

Ezen fejezetre csak részletes észrevételeink vannak, és ezek következők; nevezetesen:

1. Sehol nem mondatik világosan, hogy a képviselők tagjai a közgyűlésnek. A 47. §-ból ugyan ezt következtetni lehet, de úgy vélekedünk, világosan valahol kimondani is szükséges lenne, valamint azt is, hány tag jelenléte szükséges a közgyűléseken, arányosítva a bizottmányi tagok összes számához, hogy érvényes határozat hozathassék. — Egyébiránt nem helyeselhetjük, hogy a közgyűlés tisztviselők által elhalmoztasék; és csak azon tisztviselőknek ohajtanánk szavazatot adatni, kik ha nem a legtöbb adót fizetők közé tartoznak, szintén úgy, mint a bizottmányi tagok, a választók testülete által lesznek

választandók; ha pedig egy ily tisztviselő sem lesz, akkor egynek sem.

2. Miért kellessék a közgyűléseket eltiltani, mint ezt a 15. §. teszi, hogy a törvényhozó testnek, vagy egyes országgyűlési képviselőknek eljárása felett vitatkozzanak: eltiltani akkor, midőn ezt minden egyes journalistikai cikk teheti? okát, és ha mégis történnék, orvoslását nem látjuk; sőt petitiók feletti tanácskozás közben sokszor elkerülhetlennek tartjuk.

Egyébiránt véleménynyilatkozat, magában véve, sem a közigazgatásnak, sem a törvényhozásnak nem árthat; ha pedig vétkes megsértéssel járna, az egyes nyilatkozók felelőssé tétethetnek az 50. §. értelmében.

Ha tehát lehet népgyűléseket tartani, melyeken egyes országgyűlési képviselők irányában bizalom vagy bizalmatlanság fejeztetik ki, a mi akadály nélkül már több ízben meg is történt: sajátyszerű megszorítása lenne az országos és közérdekű tárgyak feletti tanácskozásoknak azon tilalom, mely a 15. §-ban foglaltatik.

Részünkről meg vagyunk győződve, hogy miután a törvényhatóságok mint testületek, országgyűlési képviselőt sem nem választhatnak, sem vissza nem hívhatnak, sem utasításokat nem készíthetnek, oly meddő vitatkozások, milyeket az említett szakasz akadályozni céloz, a legnagyobb ritkaságok közé fognak tartozni; azoknak tilalma tehát legalább is felesleges.

3. A törvényjavaslat, mint a 14. és 42. §-ból kivehető, csak két rendes közgyűlést ismer: az őszi és tavaszi. Csak egy esetet említ az 58. §. melyben a főispán rendkívüli közgyűlést tartani köteles. Azonban két közgyűlés kivált Pesten, hol nem ritkán hetenkint is kettő tartatik, de

egyéb városokban is nem elég; rendkívüli közgyűlések hirdetését kirekesztőleg a polgármester vagy főispán akaratától felfüggeszteni nem lehet; szaporítani kell tehát a rendes közgyűlések számát, és ha rendkívüli közgyűlés szükségé forogna fenn, annak összehívását a tanácsra, illetőleg magára a közgyűlésre bízni.

4. A 44. §-ban említett állandó választmányt a városokban eddig nem ismertük; ezen állandó választmány, úgy látszik, megyékben a kisgyűlést helyettesitené; városokban kisgyűlés helyett tanácsülések tartatnak; ezen állandó választmány azonban a városokat illetőleg a tanácscsal a törvény által sehol nem identificáltatik, sőt a tanács a 63. és 64. §-ban világosan megemlíttetik. A 44. §. tehát a városokra vagy épen nem alkalmazható, vagy ezen ugynevezett állandó választmány hatáskörének a tanács hatáskörétől elkülönözve szabályoztatnia kellene.

Volnának még ezekenkívül más észrevételeink is; így pl.

hogy az állandó választmánynak szervezése, mennyiben ez megyékben a kisgyűlésekkel, városokban a tanácscsal azonos vagy nem azonos, nem a közgyűlésről szóló fejezetbe tartozik;

hogy ezen állandó bizottmány teendői felől a törvényből csak annyit tudunk, miszerint a közgyűlési tárgyakat előkészíti; ez pedig annyira kevés, hogy ha egyéb teendője nincs, maga az állandó választmány is felesleges;

hogy a 43. §. m) pontja városokra nem alkalmazható, és hogy a közgyűlés egyes panaszok tárgyában felülvizsgáló hatóságot nem gyakorolhat; mert ez által egy részről a közigazgatás csaknem lehetetlenné válik, másrésztől a competentek zavartatnak össze; a mennyiben leg-

alább eddig közgyűlésre csak azon tárgyak elintézése tartozott, melyek a törvényhatóságot egészben érdeklik; az egyesek között forgó panaszok pedig, a törvények, szabályrendeletek, és törvényhatósági szabályok értelmében, a tanács teendője volt, és ennek határozataitól feljebb-folyamodási hatóság a miniszterium.

De mindezeket a fentebb említett okoknál fogva mellőzzük.

IV. FEJEZET.

A főispánról és hatósági közegekről.

Ezen fejezetben két feladat megoldása rejlik: az egyik az, hogy valamint egyrészt biztosítsák a törvényhatóság jogkörének ép-ségben tartása, úgy más részről a kormány hatalom erélyes működése is lehetővé tétessék. A másik feladat pedig az: hogy a törvényhatóságok, mint közigazgatási tényezőknek, e téren mind gyorsabb eljárása eszközöltessék.

Mi az elsőt illeti, az 58. §. d) pontja azt magában véve, teljesen megoldja, csak hogy a 17. §-al, mely e czélnek magában véve szinte megfelel, ellenkezésben lenni látszik: mert ez utóbbi szerint, ha a miniszter, rendeleteinek végrehajtását másodizben követeli, a rendelet azonnal és feltétlenül végrehajtandó; az 58. §. d) pontja szerint pedig ezen másodrendelet még a közgyűlés eleibe terjesztethetik, és így csak a harmadik rendelet lenne feltétlenül teljesítendő.

Ellenben a gyakorlati alkalmazás nem felel meg azon czélnek, melyre az idézett szakasok javasoltatnak.

Elmondottuk fentebb azon bonyodalmakat, melyek a főispán és polgármester nézeteinek összeütközéséből következhetnek; itt még csak némi észrevételeket kell elmondanunk a gyakorlati eljárásra vonatkozólag, és ezek következők:

Az 53. §. f) pontja szerint a főispán tesz felterjesztést azon esetben, midőn a polgármester valamely rendeletet végrehajthatónak nem vél. Kérdés: köteles-e a főispán minden ily esetben a felterjesztést megtenni? Mert ha nem, akkor egyenesen tőle függ, hogy a rendelet végrehajtassék és a törvényhatóság felirási joga mindenkor meghiusulhat, valahányszor akarja; ha pedig igen, akkor a felterjesztések ezen szaporításának nincs értelme.

Továbbá ha képzelhetők oly polgármesterek, kik valamely rendelet végrehajtását megtagadják, mit az 55. §. mellett nagy ritkaságnak kell tartanunk: sokkal inkább képzelhetők olyanok is, kik előtt nem lesz rendelet, melynek teljesítését kötelességnek nem ismernék; miután pedig a 43. §. p) pontja szerint közgyűlési tanácskozás tárgyát csak oly rendeletek képezik, melyeket a polgármester a közgyűlés eleibe terjeszt, a főispán, mint a 41. §. szerint a közgyűlés elnöke, és az 53. §. szerint a végrehajtó hatalom képviselője és a közigazgatás érdekeinek ellenőre, oly rendeletek felett, melyek a polgármester által közgyűlés elé nem terjesztettek, a tanácskozást eltilthatja, és ha e tilalomnak sikere nem lenne, a gyűlést a 45. §. szerint eloszlathatja.

Már csak az eddig mondottakból is világos tehát, hogy azon elvnek, mely a 17. és 58. §§-ban elméletileg felállittatik és a törvényhatóság-

gok jogkörének épségben tartására czélzó leg-
 őszintébb szándékot tanusítja, gyakorlati alkal-
 mazása nem czélszerű, és a kormányhatalom
 működésének biztosítására irányzott intézkedé-
 sek által csaknem egészen paralyzáva van.

A feladat megoldása igen egyszerű: ha a
 tanács mostani hatáskörét megtartja, akkor a
 43. §-hoz vétessék fel még egy pont, melyben
 kimondatik, hogy az elsorolt tárgyakon kívül
 a közgyűlésen még egyéb tárgyak is jöhetnek
 elő, ha azokat különös fontosságuknál fogva a
 tanács indokolt véleménye mellett a közgyűlés
 elé terjeszti. Különböztessük meg továbbá azon
 eseteket, melyekben törvénysértés látszik rejleni
 azoktól, melyekben a helyi viszonyoknál fogva
 czélszerűtlenség forog fenn. — Azon rendeletek
 irányában, melyekben a tanács törvénysértést
 vélelmez, csupán a közgyűlés tehessen fel-
 írást a 17. §. engedelme szerint; mi pedig a
 czélszerűtlenség eseteit illeti, ezekben irhasson
 fel a tanács is, mint oly közigazgatási té-
 nyező, melynek a helyi körülményeket is-
 merni leginkább kötelessége. — Ha a felírá-
 sokban felhozott indokok daczára a ren-
 delet végrehajtása ujabban követeltetnék, azt
 végrehajtani a tanács haladéktalanul köteles
 legyen, és a közgyűlés elé csak végrehajtás
 után terjeszthesse. Ha, a mi alig képzelhető — ezen
 utóbbi esetben ellenszegülés tapasztaltatnék,
 akár egy, akár más módon az 54. §. alkalmazása
 foglaljon helyt.

Egyébiránt a felelősség igénybe vételének
 mechanismusát azon észrevételeinkben, melye-
 ket a városi bizottság munkálatának fonalán
 előterjesztettünk, bőven kifejtettük, az ott mon-
 dottakra tehát hivatkozunk elég legyen.

Átmegyünk most a másik feladatra, ugymint a közigazgatási gépezetnek szervezésére; lássuk, miképen oldja ezt meg a javaslat?

Az egész munkálaton keresztülvonuló ezme következő:

A törvényhatóságot egészben illető ügyek fellett határoz a közgyűlés. A kormány rendeleteit és a közgyűlés határozatait végrehajtja az alispán; a végrehajtó hatalom képviselője a főispán, és mint ilyen, ellenőrzi az önkormányzatot, és örködik az állami közigazgatás érdekei fölött.

Ezen eszme egész és szerves, mert mind a határozást, mind végrehajtást, mind az ellenörködést magában foglalja. Kifogást ellene csakis anyiban lehet tenni, hogy egészben véve nem törvényhatósági, részletes alkalmazásában pedig sem határozott, sem következetes, sem kimerítő.

Hogy ott, hol közigazgatási ügyek kezeltetnek, ellenörködés szükséges, nem tagadjuk; ezt gyakorolja a közgyűlés a törvényhatóság önkormányzati ügyeire; a kormányhatalom saját rendeleteire és felfolyamodás útján a magánügyekre nézve; és mindkettő a törvények szoros megtartására vonatkozólag egymás irányában. A közgyűlésről, a törvényhatóság autonóm ügyeire nézve, ugy hiszszük, kérdés nem lehet, ámbár ezen attributiójáról a 3-ik fejezetben legkisebb említés sincs, hacsak a q) pontot ide vonatkozóan nem tekintjük. A 17. és 54. §§-ról már szólottunk; csak azon kérdés marad tehát, ha vajjon legalább városokban a kormányhatalom felügyeleti és ellenörködési jogát gyakorolni célszerűbb-e egy állandó főispán, vagy időszakonként kiküldendő kormánybiztosok által, és esetről-esetre felfolyamodás, illetőleg felülvizsgálat útján?

Az 1843-dik évi országgyűlési irások között a 101. szám alatt fekvő törvényjavaslat szervez ugyanezen czélból szintén külön egy állandó tiszttviselőt „főfelügyelő“ név alatt, és a név közömbös, legyen az főispán, főfelügyelő vagy főpolgármester; de attributiói nem lehetnek olyanok, ha akarjuk, hogy törvényhatóságok legyenek, melyek ezeknek hatáskörét absorbeálják, valamint hogy az 1843-ki törvény javaslataiban a főfelügyelő hatásköre, az ezen javaslat szerinti főispáni hatáskörtől lényegesen különbözik.

Az 1848. év előtt a főispánok dignitáriusok voltak; egyszer kinevezve, elmozdithatlanok, és mint ilyenek, tagjai a főrendi táblának. Maradványai a régi időknek, midőn a megyei nemességet harczba vezették. A megyék közigazgatási körében törvény szerint teendőjük alig volt, a városokban pedig éppen nem ismertettek.

A jelen törvényjavaslat a főispánt közigazgatási kormány-tisztviselővé alakítja át, kinek hatásköre ha tisztán felügyeletre szoríttatik, nem árt ugyan, de a törvényhatósági felelősség határozott szervezése mellett felesleges és sokkal költségesebb, mint időről-időre kiküldendő biztosok lennének, kiknek küldetésük odiuma azonnal elenyészik, ha a törvény által rendszerezítettnek.

Mi pedig a kormányhatalom rendeleteinek nem teljesítését illeti, alig hiszszük, hogy valaha megtörténhessék, miszerint a törvényhatóságok, ha a törvény ekként alkottatik meg, másodszori felszólításnak ne engednének; és ezért, ezen fellette ritkán netalán mégis megtörténhet esetek miatt sem tartjuk szükségesnek, hogy egy új állandó kormányhivatal állíttassék föl, mely városokban eddig nem létezett. Ellenben, ha a

főispáni hatáskör a pusztá felügyelésen tulterjesztetik, a tulterjeszkedésnek a törvény bármily határozott szerkesztése mellett sem lehet gátat vetni; és pedig annyival kevésbé, ha a törvény szerkesztése határozatlan és sokfélekép magyarázható; és e tekintetben az előttünk fekvő törvényjavaslat ellen több kifogásunk van, nevezetesen:

1-ör. Az 53. §. a) pontja általános elv, és mint ilyen, nem tartozik a pontozatok közé; mert ha ezen elv mint külön pontozat még valami más is foglal magában, mint a b—i) pontokat, akkor a főispán hatalmát határozatlanul kiterjeszti, és önkényszerinti magyarázatra ad alkalmat.

2-szor. A d) pont szerint a főispán a hanyag vagy vétkes tisztviselő ellen vizsgálatot rendel, azt felfüggeszti és az e) pont szerint más helyettesít.

Még az, hogy vizsgálatot rendeljen, nem hágtul a felügyelet határain, de a felfüggesztés, különösen mielőtt az elővizsgálat befejeztetett és a tisztviselőnek igazolására alkalom adatott volna, a felügyelésre nem tartozik, ez már jurisdictionális tény, és nem igazságos. — Ezen, ily messze kiterjesztett jog a tisztviselőket teljesen átadja a főispán kezébe; ezek megszűnnek törvényhatósági tisztviselők lenni, és lesznek eszközei a főispán akarátának, annyival nagyobb mértékben, minél többféle magyarázatot szenved a hanyagság és vétek oly általános fogalma, mint a törvényjavaslásban, minden vonatkozás nélkül a VI-ik fejezetre, pusztán megemlítetik.

Ha még ehhez hozzáadjuk, hogy az 55. §. szerint a főispán a nem engedelmeskedő tisztviselőt vagy közeget tisztí kereset alá foghatja,

hivatalától felfüggesztheti vagy elmozdithatja, és helyette a polgármesteren kívül mást nevezhet: akkor el lehet mondani, hogy a főispán ura a törvényhatósági közigazgatásnak, és de facto ő az egyetlen végrehajtó; mert neki csak parancsolni kell, és az engedelmességet tőle de facto senki nem tagadhatja meg. Természetesen parancsolni fog a kormányhatalom irányábani felelősségének terhe alatt, de a melynek szabályozása e törvény tárgya nem lehet: és ha ez oda terjesztetik ki, hogy a törvényhatóság hiányai miatt ő vétethetik kérdőre, akkor a helyzet szükséges következetességénél fogva kénytelen is lesz, vagy akar, vagy nem, a közigazgatás minden ágaiba közvetlenül és tetteleg beleavatkozni.

3-szor. A főispán tisztviselőket nevez. Azon tisztviselő, kit nem a törvényhatóság választ, nem törvényhatósági tisztviselő; mert csak az által mozdíthatatik el és csakis attól függ, ki által neveztetett. Ugy látszik ugyan a 65. §. szerint, hogy a főispán ezen hatalma a királyi városokra nincs kiterjesztve, de mivel a főispán hatásköre a IV. fejezetben a városokra nézve semmi kivételt nem tesz, a 65. §. e részben nem elég határozott, a határozatlanságból pedig különféle magyarázatok keletkezhetnek.

4-szer. Az alispán hatásköre, ha az 58-dik §. a 63. §-al összehasonlítottatik, a polgármester hatáskörétől némileg különbözni látszik, különösen az a) és k) pont által; azonban úgy látszik, a polgármester is hoz határozatokat, mert azoknak felelősségét a g) pont megemlíti; ha pedig határozatokat hozhat, akkor azoknak végrehajtása végett kell, hogy a tisztviselőkkel is rendelkezessék.

Nem akarjuk ezen észrevételeinket tovább fűzni s még csak azon hiányokat jelezzük, melyek miatt azt állítottuk, hogy a közigazgatás szervezése nem kimerítő; és ezek következők:

a) a 63. §. a) pontjában van ugyan mellékesen említve a tanács, de hatásköre körülírva nincs; ez pedig annál szükségesebb lett volna, mert a g) pont szerint a polgármester is hozhat határozatokat;

b) a városi törvényhatóság tényezői (organumai) nem csupán a tisztviselők; nagy részét a közigazgatásnak előkészítik, sőt kezelik a szakbizottmányok; ezek sincsenek szervezve; különösen megemlítjük pedig

c) a rendőrséget, mely városokra nézve a közigazgatásnak legfontosabb ága és oly kiterjedésű, hogy ha az ebbe vágó ügyek a városi hatóságtól elvonatnának, alig maradna a gazdasági ügyeken kívül egyéb autonomicus teendője. Ugy esett értésünkre, hogy egy országos rendőrség szervezése van legközelebbi kilátásban; erre nézve azon véleményünket bátorkodunk ismételni, hogy a közbátorsági rendőrséget ugyan lehet, és talán czélszerűbb is országosan szervezni; de a helybeli rendőrséget sem a falusi községektől, sem, és még kevésbé a városoktól, legyenek azok jövőben akárhogy szervezve, már csak mint helyhatóságoktól is elvonni nem lehet.

Hogyan is lenne az, ha a város nem intézkedhetnék a közegészségi, a tisztasági ügy, a sétányok és nyilvános mulató-helyek épségben tartása, a közilledelem, a vásári rendtartás, az ipar-törvény végrehajtása és számtalan egyéb, ezekhez hasonló ügyekben, melyek kétségtelenül az önkormányzathoz tartoznak, hanem mindezek-

ben egy országos rendőrség gyámsága alatt állana? avagy intézkednék talán, de intézkedéseit nem saját közegei, hanem a központi hatalom hivatalnokai és szolgálói hajtánák végre? és ha a végrehajtásban felakadás tapasztaltatnék, a hatóság a rendőrség ellen mindannyiszor panaszosan felírna a minisztériumhoz?

Aztán a rendőri ügykezelésnek vannak oly ágai is, melyek a város jövedelmeihez tartoznak, de ismét olyanok is, melyek a személyzet fizetésén kívül tetemes költséget igényelnek. Ki fog ellenörködni az országos rendőrség felett, ha a jövedelmek pontosan be nem folynak vagy contraventiók által csonkittatnak? a városi hatóság a dolog természeténél fogva nem örködhetik az országos rendőrség felett. Ki fogja megszavazni a költségeket, vagy azoknak mértékét megszabni, ha az országos rendőrség a város által megszavazottakat elégtelennek tartaná, vagy a szolgálat hiányait ezen ürügy alatt menetetné?

Végre, a kapitányi hivatalt a város nem nélkülözheti, mert ezenkívül nincs más, mely a végrehajtás anyagi munkáját végezné; ő általa történnek minden kézbesítések, megidézések stb., ő hajt végre tétleg minden határozatot; egy szóval; ő keze a hatóságnak minden közigazgatási működéseiben.

A törvényjavaslat a rendőrségről még csak említést sem tesz. A 47-dik §-ban ugyan a rendőrt a közgyűlés tagjai között felemlíti; az 53. § h) pontjában pedig, hogy megyékben a csendbiztost a főispán nevezi ki; és miután a főispán hatásköre egyenlő a városokban és vármegyékben, kétséges marad, ha a városi kapitány kinevezése is nem tartozik-e hatásköréhez. De bármint legyen,

azon elvnek, hogy a városok rendőri hatósággal bírnak és hogy helyi rendőrség tekintetében minden városi lakos a város hatósága alá tartozik: mind elméletileg, mind alkalmazásilag érvényt szerezni már e törvényjavaslatban is szükségesnek tartottuk volna.

d) mondatik ugyan a 64. §-ban, hogy a tanácsnak és városi tisztviselőknek hatásköre, és egymáshoz való viszonya a belügyminister által helybenhagyandó törvényhatósági szabály által fog rendeztetni; azon részletes szervezés tehát, melyet az 1848: 23. tcz. 3. §-a kilátásba tesz, szabály útján lesz történendő; és nézetünk szerint csak helyeselni lehet, ha a szabályra bizatnak oly részletezések, melyek a helyi viszonyok által feltételeztetnek; mert a szükséghez képest ily szabályokat változtatni kevesebb bajba kerül, mint törvényt változtatni; de úgy véljük mégis, hogy a szervezet fővonainak a törvénybe kell letéve lenniök. Annuit mondani, hogy ezen szabályok a jelen törvény korlátai között alkottassanak, nem elég, mert a jelen törvény a városokról különösen alig szól, azoknak sajátságait számba nem veszi, a megyék viszonyai pedig, melyek mint törvényhatóságok több egyes községek összegét képezik: egészen mások.

V. FEJEZET.

A tisztviselők választásáról.

E tárgyról egyetlen szakasz szól, még pedig igen röviden a 65. §. E szerint úgy látszik, hogy minden tisztviselő, sőt a segédszemélyzet is a bizottság (képviselő-testület), illetőleg közgyűlés által választatik. — Egyébiránt, ha az 53. §. g)

és h) pontját a 65. és 68. §-al összehasonlítjuk, a tisztviselők hivatalba-lépésének két különböző módját találjuk fel : a főispáni kinevezést, és a főispán által kijelöltek közüli választást. A törvényjavaslat ezen fejezetére következő nézeteinket bátorkodunk előterjeszteni :

Tény, hogy a városi elem tisztviselőinek választására nagy súlyt fektet ; legalább ugyanannyit, vagy talán még többet, mint a bizottmányi tagok megválasztására. A községek autonóm szervezése után megyékben ez talán másként változik, a központi tisztviselőket illetőleg, de városokban, hol a polgár tisztviselőivel folytonos, és közvetlen érintkezésben él ; hol a magánérdekek oly sokféleképp surlódnak, ez a viszonyok természetes és szükséges következménye.

Ezen szempontból indulva, hogy a közérzületnek legalább részben elég tétessék, szükségesnek tartanánk, hogy a főtisztviselők : ugymint a polgármester ; ott, hol van, az alpolgármester ; és a főkapitány, a választók által közvetlenül választassanak. Szükségesnek tartanók ezt azért is, mert azt kívánnók, hogy az említett főtisztviselők, lehetőleg szilárdabb állást nyerjenek, ezt pedig csak az által lehet elérni, ha a választók testületétől közvetlenül kapják hivatásukat.

Hogy számos választásokat nagy számu választók által eszközöltetni nagy nehézségekkel jár ; hogy fokunkinti választások ily körülmények között a szavazatok összeszámitásának fáradságos munkája miatt a választást igen hosszadalmassá teszik ; hogy egyszeri szavazás által sok tisztviselőt megválasztatni annyit tenne, mint a fokunkinti választás kirekesztése

mellett azon egyéneket zárni ki, a kiket talán, ha magasabb hivatalra meg nem választattak, a legszívesebben megválasztanánk a legközelebbi fokra : ezt mind elismerjük ; de a tapasztalás után indulva, azt is állítjuk, hogy egyes választásokat lehet minden baj nélkül, a legnagyobb számú választók által végrehajtatni.

Ellenben az imént kimondott nézeteknél fogva megnyugodnánk, hogy a tanácsosok, alkapitányok, jegyzők, tiszti ügyészek, orvosok, sebészek és mérnökök, számvevők a bizottmány, azaz a képviselők által választassanak.

De a pénztárnokok és a segédkezelő személyzet kinevezését a tanácsra kívánnók bízni. A pénztárnokok kinevezését azért, mert a pénztárak feletti felelősséget a tanács viseli ; a kezelő személyzetét azért, mert ezeknek képességét csakis a tanács ismerheti, mely velük folytonos érintkezésben van.

A kijelölésre vonatkozólag : tudva van a régi tapasztalásból, hogy a megyék és főispánok közötti összeütközést leggyakrabban a kijelölési jog korlátlanlansága okozta, mi tehát a kijelölési jogot ily alakban nem tartjuk czélszerűnek : és ha léteznie kell, fentartandónak vélnők az 1848. 23. t. cz. 13. §-ában szervezett kijelölési választmányt, a főispán elnöksége alatt, ha ezen hivatal a városokra is kiterjesztetnék ; de legczélszerűbbnek tartanók azon eljárást, mely a közgyűlések általi választásoknál jelenleg Pest városban gyakoroltatik. Itt nincs kijelölésnek helye, hanem határnap tüzetik ki, mely napig a megüresedett hivatalt elvállalni kívánnók folyamodványait egy, ugynevezett szervező bizottmányhoz adják be. Ezen bizottmány által megvizsgáltatik a folyamodók képzettsége,

folyamodásaik, három kiváló egyén sorozatos ajánlása mellett mind a közgyűlés elé terjesztetnek, és ez valamennyi folyamodó közül, különbség nélkül, akár lettek a választmány által kiválólag ajánlva, akár nem, korlátlanul választ. Ugy hisszük, ezen gyakorlat oly választások mellett, melyek legfeljebb 400 egyén által eszközöltetnek, semmi nehézséggel nem jár, sőt merjük állítani, hogy Pest város példája ezen eljárást gyakorlatilag is helyeselte.

Megjegyezzük végre, hogy a közvetlenül választandó tisztviselőkre nézve sem kívánánk kijelölésnek helyt adni, hanem azt vélnők elhatározandónak, hogy azon esetben, ha oly egyén választatnék, ki a 65. §-ban körülírt és a főkapitányra is kiterjesztendő minősítéssel nem bír, a választás semmire legyen, és a választottnak helye a közgyűlés által töltessek be.

Véglegesen még csak azon észrevételünk van, hogy az előbbi tisztviselők a közigazgatás megakasztása nélkül, legalább városokban, a tisztujítószékek megnyitása alkalmával le nem mondhatnak; hogy tehát a 68. §. azon rendelete, mely szerint a főispán a tisztujítás tartamára jegyzőt és tiszti ügyészt helyettesít, felesleges: de hiányos is, mert ha lemondás miatt helyettesítés szükséges, akkor különösen a kapitányi hivatal személyzete nélkül, a város a tisztujítás ideje alatt legkevesébe lehet el; különösen ha a tisztujítás fogalmába a bizottmányi tagok választása is belefoglaltatik, több ezer szavazatlapoknak, melyek most itt Pesten 300 bizottmányi tagra adatnak be: összeszámítása nem néhány órába, vagy napba kerül, hanem különösen az 1848. V. törvény szerinti minősítést, tekintve, talán több hetet veend igénybe.

VI. FEJEZET.

A bizottság tagok és tisztviselőik felelősségéről.]

A felelősség három irányban érvényesíthető, úgy mint: a kormányhatalom részéről akkor, midőn oly rendeletnek végrehajtása forog kérdésben, melyre nézve a 17. és 58. §. rendelkezik; ezen felelősségről fentebb szoltunk.

Továbbá a törvényhatóság részéről hanyag vagy vétkes tisztviselő ellen disciplinaris vagy közkereseti uton, mely a közigazgatás körében a közgyűlés által gyakoroltatik.

Végre egyének részéről káros cselekvések vagy mulasztások miatt magán-panaszkép a bíróságok előtt.

Mind a három irányban gyakorolható felelősség a törvényben említve van, csupán azt jegyezzük meg, hogy a törvényhatósággal úgy, mint a közgyűléssel, e tekintetben az 53. §. d) pontja, és az 55. és 58. §§. összehasonlítása szerint, a főispán; sőt némileg az 58. §. k) pontja szerint az alispán éshasonlatosságnál fogva lehetőleg polgármester is concurrálnak, ez pedig gyakorlatilag különös bonyodalmakra adhat okot, és a tisztviselőt a legsajátszertübb kényszerűségekbe hozhatja.

Óhajtottuk volna a felelősség egyes eseteit mind a három fentemlített irányban részletesen és határozottan tények nem pedig magyarázható elvek szerint megállapítva látni; hogy sem a törvény engedelkeny magyarázata mellett a vétkes vagy hanyag tisztviselőt kimélni, sem pedig tulszigoru magyarázata mellett a talán csak téves eljárást mértéken tul sujtani ne lehessen

de az esetek correct formulázása inkább törvénytudományi feladat lévén, e részben véleményyt adni szakférfiak vannak első sorban hivatva.

Ezek azon főészrevételek, melyek az előttünk fekvő törvényjavaslatra vonatkozólag nézetünk szerint felhozhatók. Lehetnek azok ellenkező nézetek szerint tévesek, sőt könnyen ferde magyarázatra adhatnak alkalmat. Ez utóbbi ellenében ünnepélyesen kijelentjük, miszerint minden észrevételeink dacára mi a törvényjavaslatból a törvényhatóságok ép ségben tartásáirányzott legkomolyabb szándékot olvassuk ki. De kijelentjük azt is, hogy nekünk itt nem a törvényt alkotó szándékával, sem a törvény szellemével, hanem a törvény szövegével, mint azon formulával volt dolgunk, mely alatt a szellem és szándék testté vált; és ha az egyes §§. összehasonlításból azt tapasztaltuk, hogy ezen szövegezés a törvény szándokával és szellemével ellenkező következtetésekre is adhat alkalmat, azt tartózkodás nélkül előterjeszteni kötelességünk volt.

Végére megjegyezzük, hogy a szakaszok sor-számának idézésénél előttünk azon nyomtatvány forgott, mely a „Reform“ czimű hirlap 133. száma mellett tétetett közzé.

Kelt Pesten az „Egyenlőségi kör“ városi szakosztályának 1870. évi május 6-án tartott üléséből.

DE BALLAGI GÉZA.

